

**Конвенция
за защита на правата на човека и основните свободи**

**Изменена с Протокол № 3 от 6 май 1963 г.; Протокол № 5 от 20 януари 1966 г. и Протокол
№ 8 от 19 март 1985 г.
(Ратифицирана със закон, приет от НС на 31.07.1992 г. - ДВ, бр. 66 от 1992 г. В сила за
Република България от 07.09.1992 г.)
(Обн., ДВ, бр. 80 от 02.10.1992 г.)**

Правителствата, подписали тази конвенция като членове на Съвета на Европа, вземайки предвид Всеобщата декларация за правата на човека, провъзгласена от Общото събрание на Организацията на обединените нации на 10 декември 1948 г.; имайки предвид, че декларацията има за цел да осигури всеобщото и ефективно признаване и спазване на правата, провъзгласени в нея; имайки предвид, че целта на Съвета на Европа е да се постигне по-голямо единство между неговите членове и че едно от средствата за преследване на тази цел е подържането и по-нататъшното осъществяване на правата на човека и основните свободи; потвърждавайки отново своята дълбока вяра в тези основни свободи, които представляват фундамент на справедливостта и мира в целия свят и могат по-ефикасно да бъдат осъществени, от една страна, по пътя на действената политическа демокрация, а от друга, чрез общо разбиране и спазване на правата на човека, от които тези свободи зависят; решени, като правителства на европейски страни, които имат общи ценности и общо наследство от политически традиции, идеи, на свобода и върховенство на закона, да направят първата крачка към съвместното осъществяване на някои от правата, провъзгласени от всеобщата декларация, се договориха за следното:

Член 1

Високодоговарящите страни осигуряват на всяко лице под тяхна юрисдикция правата и свободите, определени в част I на тази конвенция.

ЧАСТ I

Член 2

1. Правото на живот на всеки се защитава от закона. Никой не може да бъде умишлено лишен от живот освен в изпълнение на съдебна присъда за извършено престъпление, за което такова наказание е предвидено в закона.
2. Лишаването от живот не се разглежда като противоречащо на разпоредбите на този член, когато то е резултат от употребата на сила, призната за абсолютно необходима:
  - а) при защитата на което и да е лице от незаконно насилие;
  - б) при осъществяването на законен арест или при предотвратяване на бягството на лице, законно лишено от свобода;
  - в) при действия, предприети в съответствие със закона, за потушаване на бунт или метеж.

Член 3

Никой не може да бъде подложен на изтезания или нечовешко или унижително отнасяне или наказание.

Член 4

1. Никой не може да бъде държан в робство или в принудително подчинение.
2. Никой не може да бъде заставян да извършва принудителен или задължителен труд.
3. За целта на този член не представлява "принудителен или задължителен труд":
  - a) всеки труд, който обикновено е задължителен за лицата, лишени от свобода в съответствие с член 5 на тази конвенция, или по време на условно освобождаване от такова лишаване от свобода;
  - b) всяка служба от военен характер или в страните, където се признава освобождаване от военна служба заради религиозни убеждения, службата, отбивана вместо задължителната военна служба;
  - c) всяка повинност, изпълнявана в случай на извънредно положение или бедствие, застрашаващи съществуването или благосъстоянието на обществото;
  - d) всеки труд или повинност, представляващи елемент от обичайните граждански задължения.

Член 5

1. Всеки има право на свобода и сигурност. Никой не може да бъде лишен от свобода, освен в следните случаи и само в съответствие с процедури, предвидени от закона:
  - a) законно лишаване от свобода на лице по силата на постановена от компетентен съд присъда;
  - b) законен арест или лишаване от свобода на лице за неизпълнение на законно съдебно решение или с цел осигуряване на изпълнението на задължение, предписано от закона;
  - c) законен арест или лишаване от свобода с цел да се осигури явяването му пред предвидената в закона институция при обосновано подозрение за извършване на престъпление или когато обосновано е призната необходимостта да се предотврати извършване на престъпление или укриване след извършване на престъпление;
  - d) лишаване от свобода на непълнолетно лице на основата на законно решение, за да се осигури надзор с възпитателна цел или законно лишаване от свобода на такова лице с цел да се осигури неговото явяване пред предвидената в закона институция;
  - e) законно лишаване от свобода с цел да се предотврати разпространението на инфекциозни болести, както и на душевноболни лица, алкохолици, наркомани или скитници;
  - f) законен арест или лишаване от свобода на дадено лице с цел да се предотврати незаконното му влизане в страната или на лице, против което са предприети действия за неговото депортиране или екстрадиция.
2. На всеко арестувано лице трябва незабавно да бъдат съобщени на разбираем за него език основанията за арестуването му и всички обвинения, които му се предявяват.
3. Всеко лице, арестувано или лишено от свобода в съответствие с разпоредбите на точка 1 (с) на този член трябва своевременно да бъде изправено пред съдия или пред длъжностно лице, упълномощено от закона да изпълнява съдебни функции, и има право на гледане на неговото дело в разумен срок или на освобождаване преди гледането на неговото дело в съда. Освобождаването може да бъде обусловено от даването на гаранции за явяване в

съда.

4. Всеко арестувано или лишено от свобода лице има право да обжалва законността на неговото задържане в съда, който е задължен в кратък срок да се произнесе; в случай, че задържането е неправомерно, съдът е длъжен да нареди незабавното освобождаване на задържаното лице.

5. Всяко лице, арестувано или лишено от свобода в нарушение на изискванията на този член, се ползва с осигурено от правните процедури право на обезщетение.

Член 6

1. Всяко лице, при определяне на неговите граждански права и задължения при наличието на каквото и да е наказателно обвинение срещу него, има право на справедливо и публично гледане на неговото дело в разумен срок от независим и безпристрастен съд, създаден в съответствие със закона. Съдебното решение се обявява публично, но пресата и публиката могат да бъдат отстранявани по време на целия или на част от съдебния процес в интерес на нравствеността, обществената и националната сигурност в едно демократично общество, когато това се изисква от интересите на непълнолетните лица или за защита на личния живот на страните по делото или, ако съдът счете това за извънредно необходимо в случаите, в които поради специални обстоятелства публичността би нанесла вреда на интересите на правосъдието.

2. Всяко лице обвинено в криминално престъпление, се счита за невинно до доказване на вината му в съответствие със закона.

3. Всяко лице, обвинено в криминално престъпление, има в частност следните права:

- a) да бъде незабавно и в подробности информирано за характера и причините за обвинението срещу него на разбираем за него език;
- b) да има достатъчно време и възможности за подготовка на своята защита;
- c) да се защитава лично или да ползва адвокат по свой избор; ако не разполага със средства за заплащане на адвокат, да му бъде предоставена безплатно служебна защита, когато го изискват интересите на правосъдието;
- d) да участва в разпита или да изисква разпит на свидетелите на обвинението и да изисква призоваването и разпитът на свидетелите на защитата да се извършват при същите условия, както и свидетелите на обвинението;
- e) да ползва безплатно услугите на преводач, ако не разбира или не говори езика, използван в съда.

Член 7

1. Никой не може да бъде осъден за действие или бездействие, което в момента на неговото извършване не е било определено като престъпление според националното или международното право. Не може да бъде налагано наказание по-тежко от това, което е било предвидено за съответното престъпление в момента, когато то е било извършено.

2. Този член не изключва съденето и наказването на което и да е лице за действие или бездействие, което в момента извършването му е представлявало престъпление в съответствие с общите принципи на правото, признати от цивилизованите народи.

Член 8

1. Всеки има право на зачитане на неговия личен и семеен живот, на неговото жилище и на

тайната на неговата кореспонденция.

2. Намесата на държавните власти в ползването на това право е недопустима, освен в случаите, предвидени в закона и необходими в едно демократично общество в интерес на националната и обществената сигурност или на икономическото благосъстояние на страната, за предотвратяване на безредици или престъпления, за защита на здравето и морала на правата и свободите на другите.

Член 9

1. Всеки има право на свобода на мисълта, съвестта и религията; това право включва свободата да променя своята религия или убеждения и свободата да изповядва своята религия или убеждения индивидуално или колективно, публично или частно, чрез богослужение, обучение, религиозни обреди и ритуали.

2. Свободата да се изповядва религия или убеждения подлежи на такива ограничения, които са предвидени от закона и са необходими в едно демократично общество в интерес на обществената сигурност, за защитата на обществения ред, здраве и морал или за защита на правата и свободите на другите.

Член 10

1. Всеки има право на свобода на изразяването на мнения. Това право включва свободата да отстоява своето мнение, да получава и да разпространява информация и идеи без намеса на държавните власти и независимо от границите. Този член забранява на държавите да въвеждат разрешителен режим за дейността на радио- и телевизионните компании и производителите на кинематографична продукция.

2. Ползването на тези свободи, доколкото е съпроводено със задължения и отговорности, може да бъде обусловено от процедури, условия, ограничения или санкции, които са предвидени от закона и са необходими в едно демократично общество в интерес на националната и обществената сигурност, териториалната цялост, за предотвратяване на безредици или на престъпления, за защитата на здравето и морала, както и на репутацията или на правата на другите, за предотвратяване на изтичането на секретна информация или за поддържане на авторитета и безпристрастността на правосъдието.

Член 11

1. Всеки има право на свобода на мирни събрания и на свободно сдружаване, включително правото да образува и членува в професионални съюзи за защита на своите интереси.

2. Упражняването на тези права не подлежи на никакви други ограничения освен на тези, предвидени в закона и необходими в едно демократично общество в интерес на националната или обществената сигурност, за предотвратяване на безредици или престъпления, за защитата на здравето и морала или на правата и свободите на другите. Този член не изключва въвеждането на законни ограничения върху упражняването на тези права от служещите във въоръжените сили, полицията или държавната администрация.

Член 12

Мъжете и жените, достигнали брачна възраст, имат право да встъпват в брак и да създават

семејство в съответствие с националните закона, регулиращи упражняването на това право.

Член 13

Всеки, чиито права и свободи, предвидени в тази конвенция, са нарушени, трябва да разполага с ефикасни вътрешноправни средства за тяхната защита от съответна национална институция, дори и нарушението да е извършено от лица, действащи в качеството си на представители на официалните власти.

Член 14

Упражняването на правата и свободите, предвидени в тази конвенция, следва да бъде осигурено без всякаква дискриминация, основана по-специално на пол, раса, цвят на кожата, език, религия, политически и други убеждения, национален или социален произход, принадлежност към национално малцинство, имущество, рождение или друг някакъв признак.

Член 15

1. По време на война или на друго извънредно положение, застрашаващо съществуването на нацията, всяка от високодоговарящите страни може да предприеме действия, освобождаващи я от изпълнението на нейните задължения по тази конвенция, но само дотолкова, доколкото положението го налага и при условие, че тези действия не са несъвместими с другите ѝ задължения по международното право.
2. Не се допуска никакво освобождаване на основата на предходната разпоредба от задълженията по чл. 2 освен по отношение на смърт, настъпила в резултат от правомерни актове на война, както и от задълженията по чл. 3, 4, т. 1 и чл. 7.
3. Всяка от високодоговарящите страни, която се ползва от правото на такова освобождаване, е длъжна да предостави на Генералния секретар на Съвета на Европа пълна информация относно предприетите действия и породилите ги причини. Тя също така е длъжна да информира Генералния секретар на Съвета на Европа за датата на прекратяване на тези действия и на възстановяване прилагането на разпоредбите на тази конвенция в пълния им обхват.

Член 16

Никоя от разпоредбите на чл. 10, 11 и 14 не може да се тълкува като забраняваща на високодоговарящите страни да въведат ограничения за политическата дейност на чужденците.

Член 17

Никоя от разпоредбите на тази Конвенция не може да се тълкува като предоставяща правото на някоя държава, група или лице да осъществява дейност или актове, имащи за цел потъпкването на правата и свободите, предвидени в тази конвенция, или ограничаването им в по-голяма степен от предвидената в конвенцията.

Член 18

Ограниченията, допустими в съответствие с тази конвенция по отношение упражняването на определени права и свободи, не могат да се прилагат с цел, различна от тази, за осъществяването на която са били въведени.

ЧАСТ II

Член 19

За да се осигури спазването на задълженията, поети от високодоговарящите се страни по силата на тази конвенция, се създават:

1. Европейска комисия по правата на човека, по-нататък назовавана "комисия".
2. Европейски съд по правата на човека, по-нататък назоваван "съдът".

ЧАСТ III

Член 20

1. Броят на членовете на комисията е равен на броя на високодоговарящите се страни. В състава на Комисията не може да участва повече от един гражданин на една и съща държава.
2. Комисията се събира на пленарни заседания. Тя обаче може да създава от своя състав отделения, като всяко от тях се състои поне от седем членове. Отделенията могат да разглеждат жалбите, подадени в съответствие с чл. 25 на конвенцията, които могат да бъдат разгледани на основата на една вече утвърдена юриспруденция или които не засягат съществени въпроси по тълкуването или прилагането на конвенцията. В тези рамки и като се спазват разпоредбите на т. 5 на този член, отделенията осъществяват всички компетенции, предоставени на комисията от конвенцията.
Членът на комисията, избран по списъка на високодоговарящата страна, против която е подадена жалба, има право да участва в заседанията на отделението, в което тя е подадена.
3. Комисията може да създава от своя състав комитети, всеки от които се състои най-малко от трима членове, и има правото да обявява с единодушие за недопустима или изключена от списъка жалба, подадена в съответствие с чл. 25, когато такова решение може да бъде взето без допълнително обсъждане.
4. Дадено отделение или комитет може на всеки етап от разглеждането на жалба да се откаже от това разглеждане в полза на комисията в пълен състав, която от своя страна може да предаде за разглеждане всяка подадена жалба в някое отделение или комитет.
5. Следните функции могат да бъдат осъществявани само от пълния състав на комисията:
  - a) разглеждането на жалби, подадени в съответствие с чл. 24;
  - b) предаването на делото в съда в съответствие с чл. 48;
  - c) приемането на нейни процедурни правила в съответствие с чл. 36.

Член 21

1. Членовете на Комисията се избират от Комитета на министрите с абсолютно мнозинство измежду лицата, включени в списък, съставен от Бюрото на Консултативното събрание; всяка група представители на Високодоговарящите се страни в Консултативното събрание

предлага трима кандидати, като поне двама от тях трябва да са граждани на съответната държава.

2. Доколкото тази процедура е приложима, тя се спазва и при попълване състава на комисията в случаите, когато впоследствие страни по конвенцията стават други държави, а така също при попълването на оваканти места.

3. Кандидатите трябва да притежават високи морални качества и да отговарят на изискванията, предявявани за заемане на висши съдебни длъжности, или да са лица с признат авторитет в областта на националното или международното право.

Член 22

1. Членовете на комисията се избират за срок шест години. Те подлежат на преизбиране. Обаче срокът на пълномощията на седем от членовете, избрани на първите избори, изтича след три години.

2. Членовете, срокът на пълномощията на които изтича след три години, се определят по жребий от Генералния секретар на Съвета на Европа веднага след завършването на първите избори.

3. С цел да се осигури обновяването на половината от състава на комисията по възможност на всеки три години комитетът на министрите може да реши преди произвеждането на поредните избори срокът на пълномощията на един или на повече от членовете, които предстои да бъдат избрани, да не бъде шест, но не повече от девет и не по-малко от три години.

4. Когато предстои избирането на повече от един нов член и Комитетът на министрите прилага предходната точка, разпределението на сроковете на пълномощията се извършва с теглене на жребий от Генералния секретар на Съвета на Европа веднага след изборите.

5. Член на комисията, избран на мястото на бивш неин член преди изтичането на срока на пълномощията на последния, заема длъжността до края на срока на пълномощията на своя предшественик.

6. Членовете на комисията изпълняват задълженията си до замяната им с нови членове. След замяната им членовете на комисията продължават да работят по делата, в които са участвали преди замяната им.

Член 23

Членовете на комисията участват в нейната работа в лично качество. По време на срока на пълномощията си те не могат да заемат какъвто и да е пост, несъвместим с изискванията за независимост и безпристрастност или от естество да попречи на надлежното изпълнение на техните задължения като членове на комисията.

Член 24

Всяка високодоговаряща страна може чрез Генералния секретар на Съвета на Европа да сезира комисията с всяко нарушение на разпоредбите на конвенцията, извършено по нейно мнение от друга високодоговаряща страна.

Член 25

1. Комисията може да приема жалби, отправени до Генералния секретар на Съвета на Европа, от всяко лице, неправителствена организация или група лица, които твърдят, че са жертва на нарушение от страна на някоя от високодоговарящите страни на правата, провъзгласени в тази конвенция, при условие че високодоговарящата страна, против която е насочено обвинението, е декларирала, че признава компетенцията на комисията да получава такива жалби. Високодоговарящите страни, които са направили подобни декларации, са длъжни да не създават по никакъв начин пречки за ефективното упражняване на това право.
2. Тези декларации могат да бъдат направени за определен период.
3. Декларациите се депозират при Генералния секретар на Съвета на Европа, който изпраща копия от тях на високодоговарящите страни и ги публикува.
4. Комисията осъществява функциите, предвидени в този член, след като най-малко шест от високодоговарящите страни направят декларации в съответствие с предходните точки на този член.

Член 26

Комисията може да започне работа по дадено дело само след изчерпване на всички вътрешноправни средства за защита в съответствие с общопризнатите норми на международното право и в срок от шест месеца след датата на окончателното решение на националната инстанция.

Член 27

1. Комисията не разглежда жалби, подадени в съответствие с чл. 25, които:
  - a) са анонимни или
  - b) представляват по същество дело, вече разгледано от комисията или в хода на друга процедура на международно разследване или решаване на спорове, и не съдържат нова информация, отнасяща се към това дело.
2. Комисията счита за недопустима всяка жалба, подадена в съответствие с чл. 25, която тя счете за несъвместима с разпоредбите на тази конвенция, за явно необоснована или представляваща злоупотреба с правото на жалба.
3. Комисията отхвърля всяка жалба, която счете за недопустима по силата на чл. 26.

Член 28

1. В случай, че комисията приема подадената до нея жалба, тя:
  - a) с цел установяване на фактите предприема съвместно с представителите на страните разглеждане на жалбата и ако е необходимо, разследване, за ефективното осъществяване на което съответните държави са длъжни да създават всички необходими условия след обмяна на мнения с комисията;
  - b) се поставя на разположение на съответните страни с цел да се постигне приятелско решаване на спора на основата на уважението към правата на човека, както те са определени в тази конвенция.
2. Ако комисията постигне приятелско решаване на спора, тя съставя доклад, който се изпраща на съответните държави, на Комитета на министрите и на Генералния секретар на

Съвета на Европа за публикуване. Този доклад се ограничава с кратко изложение на фактите и на постигнатото решение.

Член 29

След като приеме жалба, отправена до нея в съответствие с чл. 25, комисията може въпреки това да я отхвърли с мнозинство от две трети от нейните членове, ако в процеса на проучването на жалбата се установи наличието на някое от основанията за недопустимост на жалбата, предвидени в чл. 27.

В този случай решението на комисията се съобщава на страните.

Член 30

1. На всеки етап от разглеждането на една жалба тя може да бъде изключена от списъка с решение на комисията, ако обстоятелствата дават основание да се счита, че:

- a) жалбодателят няма намерение повече да я поддържа, или
- b) въпросът е вече решен, или
- c) по всяка друга причина, която прави по-нататъшното разглеждане на жалбата неоправдано и наличието на която се установява от комисията.

2. Ако комисията реши да изключи жалба от списъка след нейното приемане, тя съставя доклад, който съдържа изложение на фактите и мотивирано решение за изключване от списъка. Докладът се изпраща на страните и на Комитета на министрите за информация. Комисията може да го публикува.

3. Комисията може да реши отново да включи дадена жалба в списъка, ако счете, че обстоятелствата оправдават такава стъпка.

Член 31

1. Ако разглеждането на жалбата не е приключило в съответствие с чл. 28, т. 2, чл. 29 или 30, комисията съставя доклад, съдържащ фактите и нейното мнение за това, дали установените факти представляват нарушение от страна на съответната държава на нейните задължения по тази конвенция. В доклада могат да се посочат индивидуалните мнения на членовете на комисията по този въпрос.

2. Докладът се изпраща на Комитета на министрите, а така също на заинтересуваните държави, които обаче нямат право да го публикуват.

3. В доклада до Комитета на министрите комисията може да направи такива предложения, каквито тя счете за подходящи.

Член 32

1. Ако в съответствие с чл. 48 на тази конвенция въпросът не бъде предаден в съда в срок от три месеца от датата на предаване на доклада в Комитета на министрите, последният решава с мнозинство от две трети от членовете, имащи право да участват в работата му, дали е налице нарушение на тази конвенция.

2. При положителен отговор Комитетът на министрите определя срок, в течение на който заинтересуваната високодоговаряща страна е длъжна да вземе мерките, произтичащи от решението на Комитета на министрите.

3. Ако заинтересуваната високодоговаряща страна не е взела удовлетворителни мерки в определения срок, Комитетът на министрите решава с мнозинството, предвидено в т. 1 на този член, какви действия трябва да бъдат предприети за изпълнение на първото му решение и публикува доклада.

4. Високодоговарящите страни се задължават да считат за задължителни за тях всички решения, които Комитетът на министрите може да вземе по силата на предходните точки на този член.

Член 33

Комисията заседава при закрити врати.

Член 34

Като се спазват разпоредбите на чл. 20, т. 3 и чл. 29, решенията на комисията се приемат с мнозинството от гласовете на присъстващите и участващи в гласуването нейни членове.

Член 35

Заседанията на комисията се провеждат, когато го изискват обстоятелствата. Те се свикват от Генералния секретар на Съвета на Европа.

Член 36

Комисията изработва свои собствени процедурни правила.

Член 37

Секретариатът на комисията се осигурява от Генералния секретар на Съвета на Европа.

ЧАСТ IV

Член 38

Броят на съдиите в Европейския съд по правата на човека е равен на броя на членовете на Съвета на Европа. В състава на съда не може да има двама съдии, граждани на една и съща държава.

Член 39

1. Членовете на съда се избират от Консултативното събрание с мнозинството от подадените гласове от списък на лица, определени от членовете на Съвета на Европа; всеки член на съвета посочва трима кандидати, като поне двама от тях трябва да са граждани на тази държава.

2. Доколкото тази процедура е приложима, тя се спазва и при попълване състава на съда в случай на приемане на нови членове на Съвета на Европа, а така също при попълването на овакантени места.

3. Кандидатите трябва да притежават високи морални качества и да отговарят на изискванията, предявявани за заемане на висши съдебни длъжности, или да са юристи с призната компетентност.

Член 40

1. Членовете на съда се избират за срок девет години и подлежат на преизбиране. Обаче срокът на пълномощията на четирима от членовете, избрани на първите избори, изтича след три години, а срокът на пълномощията на още четирима - след шест години.
2. Членовете на съда, срокът на пълномощията на които изтича след първоначалните периоди от три и шест години, се определят по жребий от Генералния секретар на Съвета на Европа веднага след завършването на първите избори.
3. С цел да се осигури обновяването на една трета от състава на съда по възможност на всеки три години Консултативното събрание може да реши преди произвеждането на поредните избори срокът на пълномощията на един или на повече от членовете, които предстои да бъдат избрани, да не бъде девет, но не повече от дванадесет и не по-малко от шест години.
4. Когато предстои избирането на повече от един нов член и Консултативното събрание прилага предходната точка, разпределението на сроковете на пълномощията се извършва с теглене на жребий от Генералния секретар на Съвета на Европа веднага след изборите.
5. Член на съда, избран на мястото на бивш негов член преди изтичането на срока на пълномощията на последния, заема длъжността до края на срока на пълномощията на своя предшественик.
6. Членовете на съда изпълняват задълженията си до замяната им с нови членове. След замяната им членовете на съда продължават да работят по делата, в които са участвали преди замяната им.
7. Членовете на съда участват в неговата работа в лично качество. По време на срока на пълномощията си те не могат да заемат какъвто и да е пост, несъвместим с изискванията за независимост и безпристрастност или от естество да попречи на надлежното изпълнение на техните задължения като членове на съда.

Член 41

Съдът избира свой председател и един или двама заместник-председатели за срок три години. Те подлежат на преизбиране.

Член 42

За изпълнението на своите задължения членовете на съда получават възнаграждение, определяно от Комитета на министрите.

Член 43

За гледането на всяко дело съдът образува отделение от девет съдии. Ех officio в отделението заседава съдията, гражданин на заинтересуваната държава, или ако такъв липсва, лице по неин избор, което заседава в качеството на съдия; имената на останалите съдии се определят преди началото на гледането на делото от председателя на съда чрез

жребий.

Член 44

Право да предават дело в съда имат само високодоговарящите страни и комисията.

Член 45

Юрисдикцията на съда обхваща всички дела, засягащи тълкуването и прилагането на тази конвенция, които високодоговарящите страни и комисията му предават в съответствие с чл. 48.

Член 46

1. Всяка високодоговаряща страна може по всяко време да декларира, че признава *ipso facto* и без специално споразумение задължителната юрисдикция на съда по всички въпроси, засягащи тълкуването и прилагането на тази конвенция.
2. Декларациите, посочени по-горе, могат да бъдат както безусловни, така и направени при условие на взаимност от страна на няколко или на определени високодоговарящи страни, както и за определен период.
3. Тези декларации се депозират при Генералния секретар на Съвета на Европа, който изпраща копия от тях на високодоговарящите страни.

Член 47

Съдът може да разглежда дело само след като комисията се е уверила в безрезултатността на своите усилия за приятелско решаване на спора и в течение на тримесечния срок, предвиден в чл. 32.

Член 48

Дело може да бъде предадено в съда при условие, че заинтересуваната високодоговаряща страна, ако тя е една, или заинтересуваните високодоговарящи страни, ако те са повече от една, са признали задължителната юрисдикция на съда, или ако не са я признали, със съгласието на заинтересуваната високодоговаряща страна, ако тя е една, или на заинтересуваните високодоговарящи страни, ако те са повече от една:

- a) от комисията;
- b) от високодоговарящата страна, чийто гражданин се счита за жертва;
- c) от високодоговарящата страна, която е предала делото в комисията;
- d) от високодоговарящата страна, срещу която е подадена жалба.

Член 49

Споровете относно подсъдността на дадено дело на съда се решават от съда.

Член 50

Ако съдът установи, че решенията или мерките, взети от съдебните и други органи на високодоговаряща страна, изцяло или частично противоречат на задълженията ѝ по тази конвенция, а така също ако вътрешното право на тази страна допуска само частично обезщетение за последиците от тези решения или мерки, съдът, ако това е необходимо, може да постанови предоставянето на справедливо обезщетение на потърпевщата страна.

Член 51

1. В решенията на съда се посочват техните основания.
2. Ако решението като цяло или някоя негова част не отразява единодушното мнение на съдиите, всеки от тях има право да излезе със свое индивидуално мнение.

Член 52

Решенията на съда са окончателни.

Член 53

Високодоговарящите страни се задължават да изпълняват решенията на съда по всяко дело, по което те са страна.

Член 54

Решенията на съда се изпращат на Комитета на министрите, който следи за тяхното изпълнение.

Член 55

Съдът изработва свой правилник и свои процедурни правила.

Член 56

1. Първите избори за членове на съда се провеждат след получаването на осем декларации, направени от високодоговарящите страни в съответствие с чл. 46.
2. Никакво дело не може да бъде предадено на съда, преди той да бъде избран.

ЧАСТ V

Член 57

Всяка от високодоговарящите страни е длъжна да отговори на запитване на Генералния секретар на Съвета на Европа относно начините, по които нейното вътрешно право осигурява ефективното прилагане на която и да е разпоредба на тази конвенция.

Член 58

Разходите на комисията и съда се поемат от Съвета на Европа.

Член 59

При изпълнение на техните функции членовете на комисията и съда се ползват с привилегиите и имунитетите, предвидени в чл. 40 от Статута на Съвета на Европа и в споразуменията, сключени в изпълнение на този член.

Член 60

Никоя разпоредба на тази конвенция не трябва да се тълкува като ограничаваща или накърняваща права или основни свободи на човека, гарантирани в законите на която и да е от високодоговарящите страни или в което и да е споразумение, по което тя е страна.

Член 61

Никоя разпоредба на тази конвенция не ограничава пълномощията на Комитета на министрите, предоставени му от Статута на Съвета на Европа.

Член 62

Високодоговарящите страни се съгласяват, че освен по силата на специални споразумения те няма да се ползват от други действащи договори, споразумения или декларации с цел чрез разглеждане на жалба да подчинят спор относно тълкуването или прилагането на тази конвенция на други процедури за решаване на спорове освен предвидените в тази конвенция.

Член 63

1. При ратификацията или по всяко време след това всяка държава може да декларира чрез уведомление до Генералния секретар на Съвета на Европа, че действието на тази конвенция се разпростира върху всички или върху някои от териториите, за международните отношения на които тя носи отговорност.
2. Разпространението на действието на конвенцията върху териториите, посочени в уведомлението, влиза в сила тридесет дни след получаването му от Генералния секретар на Съвета на Европа.
3. Разпоредбите на тази конвенция ще се прилагат на тези територии с дължимото уважение към местните изисквания.
4. Всяка държава, направила декларация в съответствие с т. 1 на този член, може по всяко време след това да декларира по отношение на една или няколко територии, за които се отнася декларацията, че признава компетентията на комисията да получава жалби от лица, неправителствени организации или групи лица в съответствие с чл. 25 на тази конвенция.

Член 64

1. Всяка държава може при подписването на тази конвенция или при депозирането на ратификационния си документ да направи резерва по отношение на някоя от разпоредбите на конвенцията дотолкова, доколкото закон, действащ в този момент на нейна територия, не съответства на тази разпоредба. Не се допускат резерви от общ характер по силата на този член.
2. Всяка резерва, направена в съответствие с този член, трябва да съдържа кратко изложение на съответния закон.

Член 65

1. Високодоговаряща страна може да денонсира тази конвенция само след изтичането на пет години от датата на влизане в сила на конвенцията по отношение на нея и с писмено предизвестие от шест месеца, адресирано до Генералния секретар на Съвета на Европа, който уведомява за това другите високодоговарящи страни.
2. Това денонсиране не освобождава съответната високодоговаряща страна от задълженията ѝ по тази конвенция по отношение на всеки акт, който може да представлява нарушение на тези задължения и който би могъл да бъде осъществен до момента на влизане в сила на денонсирането на конвенцията.
3. Всяка високодоговаряща страна, която престава да бъде член на Съвета на Европа, престава да бъде страна по тази конвенция при същите условия.
4. Конвенцията може да бъде денонсирана в съответствие с разпоредбите на предходните точки по отношение на всяка територия, върху която нейното действие е било разпространено по силата на чл. 63.

Член 66

1. Тази конвенция е открита за подписване от членовете на Съвета на Европа. Тя подлежи на ратифициране. Ратификационните документи се депозират при Генералния секретар на Съвета на Европа.
2. Тази конвенция влиза в сила след депозирането на десет ратификационни документа.
3. По отношение на държавите, които ратифицират конвенцията след нейното влизане в сила, тя влиза в сила в деня на депозиране на техния ратификационен документ.
4. Генералният секретар на Съвета на Европа информира всички членове на Съвета на Европа за влизането на конвенцията в сила, за имената на високодоговарящите страни, които са я ратифицирали, и за всяко следващо депозиране на ратификационен документ.

Съставена в Рим на 4 ноември 1950 г. на английски и френски език, като и двата текста имат еднаква сила, в единствен екземпляр, който остава на съхранение в архивите на Съвета на Европа. Генералният секретар изпраща заверени копия на всяка от държавите, подписали тази конвенция.

ПРОТОКОЛ № 2

към Конвенцията за защита на правата на човека и основните свободи, предоставящ на Европейския съд по правата на човека компетенцията да дава съвещателни мнения (Обн., ДВ, бр. 80 от 02.10.1992 г.)

Държавите-членки на Съвета на Европа, подписали този протокол, имайки предвид разпоредбите на Конвенцията за защита на правата на човека и основните свободи, подписана в Рим на 4 ноември 1950 г. (по-нататък наричана "конвенцията"), и особено чл. 19, предвиждащ създаването заедно с други институции на Европейски съд по правата на човека (по-нататък наричан "съдът"), считайки за целесъобразно да предоставят на Европейския съд по правата на човека компетенцията да дава съвещателни мнения при определени условия, се договориха за следното:

Член 1

1. По искане на Комитета на министрите съдът може да дава съвещателни мнения по правни въпроси, отнасящи се до тълкуването на конвенцията и протоколите към нея.
2. Тези мнения не могат да засягат въпроси, отнасящи се до съдържанието и обхвата на правата и свободите, определени в част I на конвенцията и протоколите към нея, нито какъвто и да е друг въпрос, който би могъл да бъде разгледан от комисията, съда или Комитета на министрите в хода на процедури, които биха могли да бъдат създадени в съответствие с Конвенцията.
3. Решението на Комитета на министрите да поиска съвещателно мнение от съда се приема с мнозинство от две трети от гласовете на представителите, имащи право да заседават в комитета.

Член 2

Съдът решава дали искането на Комитета на министрите за съвещателно мнение влиза в рамките на консултативната компетенция на съда, така както тя е определена в чл. 1 на този протокол.

Член 3

1. За разглеждане на искането за даване на съвещателно мнение съдът се събира на пленарно заседание.
2. В съвещателното мнение на съда се посочват неговите основания.
3. Ако съвещателното мнение като цяло или някоя негова част не отразява единодушното мнение на съдиите, всеки от тях има право да излезе със свое индивидуално мнение.
4. Съвещателното мнение се изпраща на Комитета на министрите.

Член 4

Ако съдът счете за необходимо, той може да разшири пълномощията, дадени му в съответствие с чл. 55 на конвенцията, и за целите на този протокол да изработи свой правилник и свои процедурни правила.

Член 5

1. Този протокол е открит за подписване от членовете на Съвета на Европа, подписали конвенцията, които могат да станат страни по него чрез:

- a) подписване без резерва за последваща ратификация или приемане;
- b) подписване с резерва за ратификация или приемане, последвано от ратификация или приемане.

Ратификационните документи и документите за приемане се депозират при Генералния секретар на Съвета на Европа.

2. Този протокол влиза в сила в момента, в който страни по него в съответствие с разпоредбите на т. 1 на този член станат всички държави, страни по конвенцията.

3. От момента на влизане в сила на този протокол неговите членове от 1 до 4 се считат за неразделна част от конвенцията.

4. Генералният секретар на Съвета на Европа информира членовете на съвета за:

- a) всяко подписване без резерва за последваща ратификация или приемане;
- b) всяко подписване с резерва за ратификация или приемане;
- c) депозирането на всеки ратификационен документ или документ за приемане;
- d) датата на влизане на този протокол в сила в съответствие с т. 2 на този член. В уверение на което долуподписаните, надлежно упълномощени за това, подписаха този протокол.

Съставен в Страсбург на 6 май 1963 г. на английски и френски език, като и двата текста имат еднаква сила, в един екземпляр, който остава на съхранение в архивите на Съвета на Европа. Генералният секретар изпраща заверени копия от него на всяка от подписалите държави.

Допълнителен протокол към Конвенцията за защита на правата на човека и основните свободи

**(Ратифициран със закон, приет от Народното събрание на 31 юли 1992 г. - ДВ, бр. 66 от 1992 г. В сила за Република България от 7 септември 1992 г.)
(Обн., ДВ, бр. 80 от 02.10.1992 г.)**

Правителствата, подписали този протокол като членове на Съвета на Европа, решени да предприемат действия за осигуряването на колективни гаранции за някои други права и свободи освен включените вече в част I на Конвенцията за защита на правата на човека и основните свободи, подписана в Рим на 4 ноември 1950 г. (по-нататък наричана "конвенцията"),

се договориха за следното:

Член 1

Всяко физическо или юридическо лице има право мирно да се ползва от своята собственост. Никой не може да бъде лишен от своята собственост освен в интерес на обществото и съгласно условията, предвидени в закона и в общите принципи на международното право.

Преходните разпоредби не накърняват по никакъв начин правото на държавите да въвеждат такива закони, каквито смятат за необходими за осъществяването на контрол върху ползването на собствеността в съответствие с общия интерес или за осигуряване на плащането на данъци или други постъпления или глоби.

Член 2

Никой не може да бъде лишен от правото на образование. При изпълнението на функциите, поети от нея в областта на образованието и обучението, държавата уважава правото на родителите да дават на своите деца образование и обучение в съответствие със своите религиозни и философски убеждения.

Член 3

Високодоговарящите страни се задължават да провеждат свободни избори през разумни периоди с тайно гласуване и при условия, осигуряващи свободното изразяване на мнението на народа при избирането на законодателното тяло.

Член 4

При подписването или ратификацията на този протокол или по всяко време след това всяка високодоговаряща страна може да изпрати на генералния секретар на Съвета на Европа декларация, установяваща степента, в която тази страна се задължава да прилага разпоредбите на този протокол по отношение на посочените в декларацията територии, за международните отношения на които тя носи отговорност.

Всяка високодоговаряща страна, изпратила декларация в съответствие с предходната точка, може впоследствие да изпрати нова декларация, изменяща условията на всяка предходна декларация или прекратяваща прилагането на разпоредбите на този протокол по отношение на която и да е територия.

Декларация, направена в съответствие с този член, се счита за направена в съответствие с чл. 63, т. 1 на конвенцията.

Член 5

Високодоговарящите страни считат разпоредбите на чл. 1, 2, 3 и 4 на този протокол за допълнителни членове на конвенцията и всички нейни разпоредби се прилагат, като се отчита този факт.

Член 6

Този протокол е открит за подписване от членовете на Съвета на Европа, подписали конвенцията; той подлежи на ратификация, която може да бъде осъществена едновременно с ратификацията на конвенцията или след това. Той влиза в сила след депозирането на десетия ратификационен документ. По отношение на всяка държава, която го ратифицира след влизането му в сила, протоколът влиза в сила в деня на депозиране на нейния ратификационен документ.

Ратификационните документи се депозират при Генералния секретар на Съвета на Европа, който съобщава на всички членове на съвета имената на държавите, които са ратифицирали протокола.

Съставен в Париж на 20 март 1952 г. на английски и френски език, като и двата текста имат еднаква сила, в един екземпляр, който остава на съхранение в архивите на Съвета на Европа. Генералният секретар изпраща заверени копия от него на всяко от подписалите правителства.